

УДК 330.3:331.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.13>**Прядко І.В.**старший викладач кафедри економіки та підприємництва
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6664-0914>**Матвєєва В.М.**студентка
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню процесу трудової міграції. Побудовано теоретичну модель залежності економічного зростання країн світу від величини показника чистої міграції. В роботі узагальнено основні причини трудової міграції населення. Вказані позитивні та негативні наслідки міграції. Проведено аналіз міграції в Німеччині, Польщі та Україні. Встановлено закономірність, що позитивний показник чистої міграції сприяє економічному зростанню краї, що в свою чергу знову підвищує привабливість даної країни для трудових мігрантів. Виявлено, що негативний показник чистої міграції означає, що перед нами країна з нестабільною економікою або кризовою політичною ситуацією. Отримані результати дослідження пропонується використовувати при розробці механізму регулювання міграції при проведенні ефективної імміграційної політики.

Ключові слова: міграція, чиста міграція, причини міграції, наслідки міграції, вплив міграції на економічне зростання.

Постановка проблеми. Протягом останніх років значно збільшилась кількість країн, що мають високий рівень пропозиції праці для трудових мігрантів. Процес міграції неминучий і по-різному може впливати на економіку країни. Тому питання міграції, особливо вимушеної, наразі набуває актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом питання трудової міграції стає досить актуальним в економічних дослідженнях. Сьогодні їм займаються такі вчені як Васюта В.К., Галайда Т.О. [1], Синипостол В.В. [2], Мантур-Чубата О.С. [3], Короленко Н. В. [4], Кизима І.С. [5], Шергіна Л.А., Бурма Ю.В. [6]. Аналіз літературних джерел дозволив виявити, що в економічній літературі існує декілька підходів до виявлення причин міграції населення. Найбільш поширені представлені у таблиці 1.

Міграції є явищем, якого неможливо позбутися повністю. Потрібно розуміти, до яких саме наслідків призводять міграційні процеси в кожній країні. Але особливо сьогодні дуже важко оцінити справжні масштаби імміграційного процесу, а отже, сформулювати національну імміграційну політику, яка відповідає сучасним вимогам [1, с. 242].

Метою даної статті є визначення ступеня взаємозв'язку між трудовою міграцією та економічним зростанням країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міграція людських ресурсів має як позитивні, так і негативні аспекти. Позитивними факторами процесу міграції є: зниження соціальної напруги, збільшення фінансування та прибутку іноземних компаній, завдяки збільшенню робочих місць для іммігрантів, що в свою чергу, позитивно впливає на попит на товар чи послугу, що значно стимулює до подальшого його виробництва, а отже, і до економічного зростання країни [3, с. 615].

Щодо негативних наслідків праці іммігрантів для країни з якої вони виїжджають, то це, перш за все

постійний зріст цін та товари чи послуги, відтік умів, уповільнення економічного розвитку.

Пропонуємо здійснити аналіз міграційних процесів та дослідити ступінь впливу міграції на економічне зростання таких європейських країн як Німеччина та Польща. Німеччина є прикладом країни, що тяжіє до західної форми соціально-трудових відносин, Польща – до змішаної форми. Крім того, ці дві країни прийняли велику частку українських мігрантів з моменту вторгнення Росії в Україну. Для досягнення поставленої в дослідженні мети вважаємо за доцільне здійснити аналіз таких показників як показник чистої міграції та обсяг ВВП на душу населення.

Майже п'ята частина всього населення Німеччини має «іммігрантське походження». Більшість з цього населення походять з: Туреччини, Польщі, Італії. Більшу частину цієї групи становлять так «гастарбайтери» та їхні сім'ї, в проміжку між 1955 та 1973 роками, коли Німеччина перебувала на підйомі, західнонімецькі компанії та державні установи прийняли на роботу мільйони іноземних робітників [4].

Другою за чисельністю групою іммігрантів були так звані "аузідлери" (етнічні німці) з колишнього Радянського Союзу та Східної Європи, багато з яких втекли від громадянських воєн, що спалахнули в колишній Югославії в 1990-х роках, і знайшли притулок у Німеччині [4].

Війна в Сирії призвела до сплеску біженців з кризових регіонів світу в 2015 і 2016 роках. Майже 750 000 осіб подали заяви на отримання політичного притулку в 2016 році. Окрім Сирії, багато біженців прибувають з Еритреї, Іраку, Сомалі та Афганістану [4].

Після нападу Росії на Україну 24 лютого 2022 з України до Німеччини прибуло приблизно 1,1 млн осіб [8].

Проведемо аналіз показників чистої міграції та обсягів ВВП на душу населення Німеччини (див. табл. 2).

Таблиця 1 – Основні теорії, що пояснюють причини виникнення міграції

Ознака		
Характер соціально-трудоких відносин в різних країнах світу	Теорія «виштовхування притягання»	Теорія сегментації ринку праці
Сутність теорії		
Західна форма, яка проявляється вищим ступенем правового урегулювання працівників та дотриманням порядку службового законодавства	Перелік чинників, які впливають на процес міграції в країні	Наявність структурної мобільності в економічних потребах розвинених країн
Англосаксонська форма, яка проявляється у свободі слова та вільних проявах взаємовідносин між роботодавцем та робітником	Економічні чинники: рівень безробіття, рівень заробітної плати, економічна стабільність	Первинні ринки з кваліфікованою та добре оплачуваною робочою силою.
Китайська форма, яка поєднує в собі суворе впорядкування робітничих відносин у секторі державної структури	Неекономічні чинники: екологічні, політичні, соціальні, культурні	Приплив іммігрантів в країну необхідний для заміщення вакантних посад на вторинному ринку праці, що є не привабливим для місцевих жителів

Джерело: складено автором за [1-5]

Таблиця 2 – Показники чистої міграції та ВВП на душу населення Німеччини

Рік	Кількість вибулих	ВВП на душу населення, млн дол.
2010	267 047	41572,46
2011	293 051	46705,9
2012	317 082	43855,85
2013	342 555	46298,92
2014	369 027	48023,87
2015	397 321	41103,26
2016	432 017	42136,12
2017	430 803	44652,59
2018	392 587	47939,28
2019	360 560	46805,14
2020	334 055	46749,48
2021	312 735	51426,75
2022	154 592	48717,99
2023	155 751	-

Джерело: [8]

Як видно з таблиці 2 величина показника чистої міграції серед німецького населення досить тривалий період часу поступово зростала. Серед усіх наведених даних, найбільш вагомим є 2016 рік, який має найбільшу частку вибулого населення. Після 2017 року ситуація дещо стабілізувалась, і частка кількості вибулих поступово зменшується. Згідно аналізу ряду даних для кількості вибулого населення країни Німеччини, тут варто звернути увагу на те, що в зазначений період в середньому кількість вибулого населення країни Німеччини дорівнювала 265,2 тис. особи, а ВВП на душу населення в даний період, в середньому, дорівнював 42,7 млрд дол.

Було визначено, що в зазначений період часу показник чистої міграції Німеччини збільшувалась, в середньому, на 13,8 тис. особи (10% в середньому), а ВВП на душу населення в середньому збільшувався на 1,45 млрд дол. (3% в середньому). Тобто обидва показники мали тенденцію до зростання.

Для визначення ступеня впливу рівня міграції на обсяги ВВП країни було побудовано модель за період з 2002 р по 2022 рр. Модель показала, що із зростанням рівня чистої міграції на 1 тис. осіб, ВВП на душу населення збільшиться на 0,067879 млрд дол.

Аналогічне дослідження по показникам чистої міграції та обсягу величини ВВП Польщі показує, що кількість вибулого населення країни Польщі дорівнювала 15,9 тис. особи в середньому, а ВВП на душу населення в даний період в середньому дорівнював 23 млрд дол. Величина чистої міграції щорічно зменшувалась в середньому на 950 осіб, тоді як обсяги ВВП збільшувались на 1,2 млрд дол. (див. табл. 3).

Проблема міграції для Польщі є доволі актуальною. Згідно зі звітом Комітету з міграційних досліджень Польської академії наук, відколи Польща вступила до ЄС, народжуваність в країні щороку скорочується. Міграція прискорює старіння суспільства. Якщо припустити, що ні тимчасові мігранти, ні їхні діти не повернуться до Польщі на постійне місце проживання, можна очікувати, що рівень народжуваності в Польщі знизиться на 10%, і в 2035 році населення країни стане на 2,5 мільйона менше [8].

Аналіз впливу показника чистої міграції на обсяги ВВП на душу населення доводить наявність оберненого зв'язку: із зростанням кількості вибулого населення на 1 тис. осіб, ВВП на душу населення зменшиться на 0,4586 млрд дол.

Визначимо взаємозалежність між рівнем чистої міграції та величиною ВВП на душу населення в Україні.

Таблиця 3 – Показники чистої міграції та обсягів ВВП Польщі

Рік	Кількість вибулих, тис	ВВП на душу населення, дол.
2010	8 835	12504,25
2011	12 188	13776,39
2012	12 077	13010,76
2013	27 597	13558,34
2014	24 234	14181,95
2015	25 426	12560,05
2016	1 967	12378,81
2017	1 963	13815,5
2018	8 367	15504,51
2019	2 974	15700,01
2020	2 779	15816,82
2021	2 968	18050,28
2022	3366387	18688
2023	9110475	-

Джерело: [8]

Таблиця 4 – Показники чистої міграції та обсягів ВВП України

Рік	Кількість вибулих, тис	ВВП на душу населення, дол
2010	8366	3078,415
2011	13301	3704,842
2012	68840	4004,79
2013	34043	4187,74
2014	-65667	3104,654
2015	-21937	2124,663
2016	-54333	2187,728
2017	-50447	2638,325
2018	-33273	3096,563
2019	-7812	3661,458
2020	-2173	3751,737
2021	831	4827,846
2022	-6673580	4533,976
2023	1784718	-

Джерело: [8; 9]

Демографічна ситуація в нашій країні є одним з найскладніших викликів, що постали перед Україною з часу відновлення незалежності у 1991 році. Через перевищення смертності над народжуваністю, масову міграцію населення, особливо молоді, низьку народжуваність та складні соціально-економічні умови, депопуляція в Україні стала звичним явищем.

Згідно оцінки Державної служби статистики, станом на 1 лютого 2022 року в Україні проживало 41,1 мільйона осіб. Динаміку зміни показників розглянуто у таблиці 4 [9].

У 2010-2014 роках на міграційні рухи впливали такі фактори: поступове скорочення тривалості життя через низький рівень життя; незадовільні умови та оплата праці, низька задоволеність якістю та рівнем життя в країні, неефективне адміністрування; незахищеність від зловживань з боку органів влади.

А в період з 2014 по 2017 роки на перший план вийшов такий фактор як незахищеність і невпевненість у завтрашньому дні на тлі втрати стабільного способу життя. Міграція 2022 року пов'язана із початком воєнних дій в нашій країні.

Відповідно до проведеного аналізу в середньому кількість вибулого населення України дорівнювала 22,4 тис. особи, а ВВП на душу населення в даний період в середньому, дорівнював 9,74 млрд дол. Величина показника чистої міграції України зменшувалась в середньому на 2,1 тис. особи щорічно, а ВВП на душу населення в середньому збільшувався на 0,46 млрд дол.

Виявлено зворотній зв'язок між досліджуваними показниками: із зростанням кількості вибулого населення на 1 тис. осіб, ВВП на душу населення зменшиться на 0,1136 млрд дол.

Таким чином проведений аналіз виявив наявність значного рівня міграції в усіх трьох країнах. Виявлено закономірність – додатна величина показника чистої міграції прямо впливає на величину ВВП країни та сприяє економічному розвитку країни. Від'ємні темпи показника чистої міграції призводять до уповільнення темпів приросту ВВП країни.

Висновки. Таким чином, встановлено зв'язок між міграцією всередині країни та економічним зростанням цієї країни. Додатна величина показника чистої міграції призводить до збільшення привабливості кра-

Таблиця 5 – Взаємозв'язок причин виникнення міграції та економічного зростання країни

Причина	Складові	Величина чистої міграції	Темпи економічного зростання	Наслідки
Економічні чинники	Низький рівень безробіття, високий рівень заробітної плати, економічна стабільність	Додатна	Додатні темпи економічного зростання	Країна є привабливою для іммігрантів через наявність вакантних посад на вторинному ринку праці, що є не привабливим для місцевих жителів
Неекономічні чинники	Низька екологічна напруга, стабільна політична та, соціальна ситуації			
Економічні чинники	Високий рівень безробіття, низький рівень заробітної плати, економічна нестабільність	Від'ємна	Від'ємні темпи економічного зростання	Збільшення кількості мігрантів до економічно розвинених країн через наявність вакантних посад на вторинному ринку праці, що є не привабливим для місцевих жителів
Неекономічні чинники	Висока екологічна напруга, нестабільні політична та, соціальна ситуації			

Джерело: складено автором

їни для наступного кола мігрантів, стимулюючи тим самим економічне зростання та розвиток даної країни. Від'ємне значення показника трудової міграції уповільнює темпи економічного зростання.

Запропонована класифікація причин виникнення міграції та проведений аналіз виявлення взаємозв'язків дозволили зробити наступні висновки (див. табл. 5).

Можна зробити висновок, що прослідковується взаємозалежність між причинами міграції, величиною показника чистої міграції та наслідками міграційних процесів для країни: економічно розвинені

із стабільною економікою зазвичай мають додатні показники чистої міграції. Негативні показники чистої міграції є сигналом, що вказує на нестабільність економіки, напружену політичну ситуацію, високу екологічну напругу. Це, в свою чергу, збільшує кількість людей, які не бажають працювати в даній країні.

Отримані результати дослідження можуть бути використанні при розробці механізмів регулювання міграційних процесів, спрямованих на розробку ефективної імміграційної політики.

Список використаних джерел:

1. Васюта В.К, Галайда Т.О. Зарубіжний досвід регулювання соціально-трудових відносин. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 21. С. 240–245.
2. Сиништов В.В. Міжнародна трудова міграція: причини, тенденції та наслідки. *Житомирська політехніка*. 2019. № 1. С. 1–2.
3. Мантур-Чубата О.С. Характеристика моделей соціально-трудових відносин у міжнародній практиці та їх значення для України. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 25. С. 615–617.
4. Короленко Н.В. Міжнародна міграція робочої сили: причини та наслідки. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. С. 56–60.
5. Кизима І.С. Чинники зовнішньої трудової міграції населення України. *Економічні науки*. 2009. № 5. С. 365–369.
6. Шергіна Л.А., Бурма Ю.В. Вплив міграції людських ресурсів на економічний розвиток країн. *Економічні студії*. 2018. С. 88–91.
7. Зубрицька Я.О. Використання кореляційно-регресійного аналізу в управлінні трудовим потенціалом підприємства АПК. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 18. С. 110–118.
8. Світовий банк. Офіційний сайт. URL: <https://datacatalog.worldbank.org/search/dataset/0037712/World-Development-Indicators> (дата звернення 04.05.2024).
9. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 04.05.2024).

References:

1. Vasiuta V. K., Halaida T. O. (2018) Zarubizhnyi dosvid rehulivannia sotsialno-trudovykh vidnosyn [Foreign experience in regulating social and labor relations]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, no. 21, pp. 240–245.
2. Synyostol V. V. (2019) Mizhnarodna trudova mihratsiia: prychny, tendentsii ta naslidky [International labor migration: causes, trends and consequences]. *Zhytomyrska politekhnika – Zhytomyr Polytechnic*, no. 1, pp. 1–2.
3. Mantur-Chubata O. S. (2018) Kharakterystyka modelei sotsialno-trudovykh vidnosyn u mizhnarodnii praktytysi ta yikh znachennia dlia Ukrainy [Characteristics of models of social and labor relations in international practice and their significance for Ukraine]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, no. 25, pp. 615–617.
4. Korolenko N. V. (2021) Mizhnarodna mihratsiia robochoi syly: prychny ta naslidky [International labor migration: causes and consequences]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, no. 1, pp. 56–60.
5. Kyzuma I. S. (2009) Chynnyky zovnishnoi trudovoi mihratsii naseleння Ukrainy [Factors of external labor migration of the population of Ukraine]. *Ekonomichni nauky – Economic sciences*, no 5, pp. 365–369.

6. Sherhina L. A., Burma Yu. V. (2018) Vplyv mihratsii liudskykh resursiv na ekonomichnyi rozvytok krain [The impact of human resource migration on the economic development of countries]. *Ekonomichni studii – Economic studies*, no. 5, pp. 88–91.

7. Zubrycjka Ja. O. (2013) Vykorystannia koreliatsiino-rehresiinoho analizu v upravlinni trudovym potentsialom pidpryiemstva APK [The use of correlation-regression analysis in the management of the labor potential of an agribusiness enterprise]. *Investyciji: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, no. 18, pp. 110–118.

8. The World Bank. Official site. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=DE> (accessed May 4, 2024).

9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed May 4, 2024).

Priadko Iryna, Matvieieva Veronika
Petro Mohyla Black Sea National University

INTERRELATION BETWEEN LABOR MIGRATION AND ECONOMIC GROWTH OF THE COUNTRY

In recent years, the number of countries with a high level of labor supply for labor migrants has increased significantly. The process of immigration is inevitable and can affect the country's economy in different ways. However, especially today, it is very difficult to assess the true scale of the immigration process, and therefore to formulate a national immigration policy that meets modern requirements. Therefore, the issue of migration, especially forced migration, is currently gaining relevance. The purpose of this scientific work is to determine the degree of relationship between the net migration indicator and the country's economic growth. The theoretical model of the dependence of economic growth on the amount of net migration was built in the article. The working hypothesis was that if the net migration rate were positive, it would contribute to economic growth. In addition, vice versa – negative indicators of net migration slow down the pace of economic growth. The positive and normative research methods were used in the work. Statistical methods were also used to estimate the dynamics of the net migration indicator and GDP per capita. In addition, correlation-regression analysis was used to identify the degree of interdependence between migration and economic growth of the country. The main reasons of labor migration of the population were summarized in the work. The positive and negative consequences of migration were indicated. An analysis of migration in Germany, Poland and Ukraine was carried out. The dynamics of changes in the GDP indicator in these countries were studied. It was found that in Germany, an increase in migration leads to an average increase in the rate of economic growth. In Poland and Ukraine, the increase in the number of dropouts leads to a decrease in the rate of GDP. It has been established that a positive indicator of net migration contributes to the economic growth of countries. Which in turn again increases the attractiveness of this crane for labor migrants. A negative indicator of net migration means that we have a country with an unstable economy or political situation. In this country, there is a loss of labor force due to the desire of the population to territorially change the labor market. The obtained practical results in further research on the formation of an effective immigration policy were planned.

Keywords: migration, net migration, causes of migration, impact of migration on GDP, consequences of migration.

JEL Classification: F62, J21, J61